

PEDAGÓGIAI DOKTORI DISSZERTÁCIÓK
AZ EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEMEN
1960-TÓL 1965-IG

Amikor egy egyetemi tanszék tudományos kutató munkájáról esik szó, általában csak a tanszéki tagok kutatási témái kerülnek szóba, s a tanszék gondozásában készülő vagy elkészült egyetemi doktori disszertációk a figyelem háttérében maradnak. Mindez azonban teljesen indokolt. Ha ugyanis ezek a disszertációk kezdeti lépéseket jelentenek is a tudományos kutatásban, mégis mozgást, haladást jeleznek, s ez a mozgás a legtöbb esetben nem ér véget a kezdeti lépések megtételével. Emellett pedig sokszor az egyetemi doktori disszertációk is tartalmazhatnak részleteikben figyelemre méltó tudományos eredményeket.

A fentiekén kívül azért is érdemes ezeknek a disszertációknak több figyelmet szentelni, mert számuk erősen növekvő tendenciát mutat. Így az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai Tanszékének gondozásában az elmúlt öt évben összesen tizenöt egyetemi doktori disszertáció készült. Ezek évenkénti megoszlása a következő:

1960	—
1961	—
1962	3
1963	1
1964	6
1965	5

A disszertációk tematikája elég sokszínű. Az öt év alatt neveléstörténeti, didaktikai, szakmódszertani és nevelésméleti témájú disszertációk készültek.

Alábbi tartalmi ismertetésük az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai Tanszékének éppen azt a törekvését jelzi, hogy a figyelmet felhívja a kutatómunkának erre a szférájára is.

1960-tól 1965-ig két *neveléstörténeti* témájú disszertáció készült.

1962. TÓTH LAJOS: A nevelőképzés történeti alakulása és haladó hagyományai Szarvason. A szerző bőséges helytörténeti és neveléstörténeti irodalmi anyag alapján dolgozza fel a témát.

1965. KELEN JÓZSEF: Fejezetek a munkára nevelés történetéből. Az egyetemes neveléstörténet mintegy 300, s a magyar neveléstörténet 200 évét dolgozza fel a munkára nevelés szempontjából. A történeti elemzés alapján megfogalmazza a munkára nevelés koncepcióját, s beilleszti azt a nevelés egészének rendszerébe.

Didaktikai témát négy, *szakmódszertani* témát pedig három disszertáció dolgozott fel.

1964. KOVÁCS VENDEL: Az ismeretszerzés néhány módszeréről a produktív gondolkodásra nevelés szempontjából. A bemutatás, megfigyelés, közlés, beszélgetés és utasítás módszereinek alkalmazásmódjait és eredményességét vizsgálja, elsősorban óraelemzések segítségével.

1964. SERÉNY ANDOR: A felnőttek oktatásának didaktikai és módszertani sajátosságai. Adatközlő és elemző jelleggel értekezik a felnőttoktatás időszerűségéről, a kapitalista és a szocialista felnőttoktatás társadalmi háttéréről, céljáról. Összehasonlítja az iskoláskorúak didaktikájával és módszertanával a felnőttek oktatásának folyamatát, tartalmát, szervezetét és módszereit. Mindebből felvázolja a felnőttoktatás jellemző didaktikai és módszertani elveit.

1965. BÍRÓ PÉTERNÉ: Az oktatási folyamat pedagógiai sajátosságainak vizsgálata, különös tekintettel a testnevelés oktatására. Az általános didaktika törvényszerűségeinek jelenlétét tárja fel az iskolai testnevelés oktatási folyamatában. A probléma megközelítését az általános didaktikai, valamint a testnevelésméleti és módszertani szakirodalom eredményeinek integrálás útján, továbbá több éves megfigyelési anyag és iskolai dokumentációs anyag elemzése útján végzi.

1965. NÁDASI MÁRIA: Az oktatási folyamat kérdései a gimnáziumi munkaoktatásban. A disszertáció azt vizsgálja, milyen tartalommal jelentkeznek a munkaoktatásban azok a fogalmak, összefüggések, amelyek az oktatási folyamattal kapcsolatosak. Ehhez a szakirodalom anyagának elemzésén kívül a megfigyelés különböző variációival, kérdőíves felméré-

sekkel és az iskolai dokumentumok tanulmányozásával teremt általánosítási alapot.

1963. UNGVÁRY GYULA: A szemléltetés szerepe és jelentősége az alsótagezati számtantánítás folyamatában. Felvázolja a szemléltetést alkalmazó számtantánítás egyetemes és hazai történeti mozzanatait. Emellett a szerző kísérleteket végez, melyek során a szemléletes számtantánítás eredményeit összehasonlítja a szemléltetés nélkülivel. Végül a kísérleti eredmények és a történeti elemzés alapján ismerteti az alsótagezatos számtantánításban a leghelyesebbnek bizonyult módszertani elveket.

1964. MOLNÁR JÓZSEF: Az egyenletek és azonosságok tanításának kérdései. Döntően az algebrai egyenletek és algebrai azonosságok középiskolai tanításának kérdéseivel foglalkozik, de vázlatosan érinti az általános iskolai matematika-tanítás legfontosabb kérdéseit is. Széles körű szakirodalmi és megfigyelési anyag alapján a pedagógia igazolt elveivel egyező, gyakorlatilag eredményes új eljárásokat ismertet az egyes részproblémák tanításával kapcsolatban.

1964. DRACHOS ÁGOSTON: A hazai szlovák nyelvoktatás alapvető módszertani kérdései. A disszertáció a szlovák nyelv tantárgyként való oktatásának módszereit vizsgálja. A metodikai problémákat a kétnyelvű (magyar-szlovák) területek iskoláinak sajátosságait figyelembe véve dolgozza fel.

A vizsgált időszakban hat neveléseméleti disszertáció került beadásra.

1962. HORVÁTH ILONA (MUHY JÁNOSNÉ): A biológiai tudományok szerepe a főiskolai hallgatók világnézetének nevelésében. A biológus tanárképzésben előadódó világnézeti nevelési lehetőségeket elemzi. Ennek során felvázolja a dialektikus és történelmi materializmus törvényeinek biológiai igazolásmódját, és a tudománytalan nézetek cefalálásának a biológiában meglevő alkalmait.

1962. PÁL LÁSZLÓ: Kriminálpedagógia. A büntetettek nevelésének alapelveit, valamint testi, értelmi, erőltési és esztétikai átnevelésük fő problémáit tárgyalja.

1964. ZRINSZKY LÁSZLÓ: Makarenko az erkölcsről és az erkölcsi nevelésről. A munka MAKARENKO etikai nézeteinek, elvi harcainak élő vonatkozásait követi nyomon. Tárgyát a makarenkói életmű etikai oldala és a mai hazai erkölcsi nevelés problémái együttesen alkotják.

1964. SZVÉTEK SÁNDOR: Az erkölcsi nevelés alapvető kérdései a középiskolai kollégium nevelőmunkájában. Felvázolja a középiskolai kollégium kialakulását, jelenlegi pedagógiai helyzetét, erkölcsi nevelési problémáit. Tárgyalja a kollégiumi erkölcsi nevelés tartalmát, folyamatát, alapelveit, eszközeit, módszereit és legfontosabb szervezeti formáit.

1965. CSÉPE JÓZSEF: Tisztüskölés növényeink aktivitására, önállóságra nevelésének néhány problémája. Ismerteti a tisztjelöltek aktivizálásának a HORTHY-féle Ludovika Akadémián alkalmazott módszereit. Részletesen kifejti a néphadsereg tisztjelöltjei aktivitásra, önállóságra és kezdeményező-készségre nevelésének lehetőségeit, módszereit és eszközeit.

1965. BÁBOSIK ISTVÁN: Az erkölcsi intellektus szerepe a magatartás irányításában serdülőkorban. A disszertáció foglalkozik az erkölcsi tudatosság és a magatartás kapcsolatának elméleti és kutatómódszertani kérdéseivel. Vázolja az erkölcsi intellektus magatartásra gyakorolt hatásának érvényesülési módját. Végül két kísérlet leírását és eredményeit tartalmazza, melyek a tudatosság magatartást irányító szerepére vonatkoznak.

Az ismertetett disszertációk a Budapesti Egyetemi Könyvtárban elolvashatók.

BÁBOSIK ISTVÁN

FIATAL ELEMI ISKOLAI TANÍTÓK FEJLŐDÉSE

MATTI KOSKENNIEMI: The Development of Young Elementary School Teachers. A Follow-up Study. Helsinki, 1965. Annales Academiae Scientiarum Fennicae. 635 I.

Az 1963-ban Budapesten járt MATTI KOSKENNIEMI, a helsinki egyetem tanára és pedagógiai intézetének vezetője tájékoztatás céljából hatalmas, 635 lapos, eltérő vizsgálatok sorát értékelő munkáját juttatta el hozzánk. A vizsgálatban a tanítóképzéssel foglalkozó számos más személy is részt vett. A szerző mint munkatársakat VÄINÖ HEIKKINENT és JOHANNES ALIKOSKIT emeli ki.

„Az elmúlt 10 év alatt — írja a szerző — a fiatal elemi iskolai tanítók fejlődése a helsinki egyetem pedagógiai intézetének közönségi problémája volt. Nagy örömmre szolgált, hogy a felmerült problémákat hétről hétre megvitat-

hattam kartársaimmal és hallgatóimmal...” (4. l.).

A vizsgálat feltett kérdése nagyon általánosán a tanítóképzés eredményesebb módjainak megtalálására irányult, súlypontja azonban a tanítói pályára alkalmas személyek kiválogatására esett, azzal az előzetes feltételezéssel, hogy a pedagógusképzést olyan mértékben lehet hatékonyabbá tenni, amilyenben sikerül a jelentkezők közül azokat megtalálni, akik nagy valószínűséggel jó tanítókká nevelhetők.

A vizsgálati terv úgy készült el, hogy nem nagyszámú tanító- és tanítónőjelöltet (48 férfit és 24 nőt) a felvételi vizsga alkalmával a szabályos kikérdezéseken felül többféle kiegészítő vizsgálatnak vetettek alá. Ezeknek az eredményét nem számították be a felvételnél: